

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора медичних наук, професора КОРОБЧАНСЬКОГО Володимира Олексійовича, завідувача кафедри гігієни та екології №1 Харківського національного медичного університету на дисертацію ВЕРГЕЛЕС Тетяни Михайлівни “Гігієнічна оцінка особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм навчання”, представлену до захисту у спеціалізовану Вчену раду ДФ 05.600.086, яка утворена відповідно до наказу виконувача обов’язків ректора ЗВО Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова № 147 від 29 вересня 2023 року на підставі рішення Вченої ради Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова № 2 від 28 вересня 2023 року з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров’я» за спеціальністю 222 «Медицина»

Ступінь актуальності обраної теми

В ході досліджень, проведених протягом останнього часу, визначено, що суттєвий вплив на стан адаптаційних ресурсів організму справляють різні за своїм змістом та характером організації освітнього процесу форми навчання. Так, сучасна система освіти, у зв’язку з появою певного кола надзвичайних ситуацій, а саме нових інфекційних вірусних захворювань, запровадження військового стану, інших проблемних ситуацій, зазнала виражених змін. При цьому безпосередньо відбувається введення в практику навчання студентів закладів вищої освіти (ЗВО) нових її форм, таких, як дистанційне навчання, що становить сукупність інформаційних технологій викладання, що передбачають здобуття освіти без реальної (очної) присутності студентів і викладача в одному приміщенні, визначальними рисами якого є: використання синхронного режиму, при якому студенти працюють разом із викладачами наживо, використовуючи сучасні технічні рішення та новітні технології зв’язку в реальному часі; інтерактивна взаємодія у процесі навчання із

видокремленням часу для подальшого засвоєння матеріалу; використання сучасних інформаційних засобів; залучення до навчального процесу фізично віддалених фахівців, що дозволяє адекватно використовувати такий вагомий навчально-методологічний принцип, як принцип наочності; проте дана система сучасної освіти справляє певний несприятливий, вплив на перебіг процесів психофізіологічної і психічної адаптації та стан психічного здоров'я дівчат і юнаків.

Разом з тим слід відзначити, що розлади адаптації у студентському середовищі являють собою певні психопатологічні стани в діапазоні від умовно-патологічних реакцій до клінічно-окреслених розладів, пов'язаних із дією стресових чинників на студентів медичних ЗВО. Причому клінічна картина розладів адаптації студентів, яка спостерігається за умов використання дистанційних форм навчання, включає в свою структуру загальні психопатологічні прояви і специфічні ознаки, котрі додають своєрідність окремим їх типам. Однак у будь-якому випадку їх головною психопатологічною характеристикою є симптомокомплекс, що складається із стійких інтрузивних переживань, пов'язаних з психотравмуючими ситуаціями.

Отже, гігієнічна оцінка особливостей перебігу адаптаційного процесу студентів визначає наявність «феномену щодо взаємин окремих проявів як сприятливого, так і несприятливого її перебігу». При цьому цій адаптаційний процес потребує розмежування відповідних складових: цілком нормальних реакцій особистості, акцентуїтованих особистісних рис та донозологічних проявів з граничними психічними і психосоматичними розладами. Межа між даними психофізіологічними проявами становить достатньо широку смугу з великою кількістю перехідних, так званих граничних станів. Виявлення таких зон нестійкої адаптації у вираженій мірі збільшує значення результатів досліджень щодо стану психофізіологічної і психічної адаптації, котрі надають можливість як визначити надмірну напруженість адаптаційного процесу, так і дозволяють запровадити адекватні та ефективні корекційні заходи.

Окремо слід відзначити і той факт, що нині перед вищою медичною

школою постає цілий ряд задач. Серед цих задач визначаються інтенсифікація навчально-виховного процесу, запровадження індивідуалізованих та диференційованих підходів до його удосконалення, підвищення якості підготовки молодих фахівців (майбутніх професіоналів медичного фаху), використання як аудиторного, так і дистанційного формату навчання тощо. Їх успішне вирішення обумовлює розробку певного кола профілактичних засобів, а також наукового обґрунтування і впровадження комплексу різноманітних заходів, котрі забезпечують збереження та зміцнення здоров'я, запобігають виникненню різноманітних відхилень у функціональному стані організму, крім того підвищують рівень професійної дієздатності студентської молоді та полегшують перебіг процесів професійної адаптації.

Враховуючи зазначене, тема дисертаційної роботи ВЕРГЕЛЕС Тетяни Михайлівни, яка присвячена вирішенню питань щодо об'єктивної гігієнічної оцінки особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм навчання, є вкрай актуальною для сучасної медичної науки і практики.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Дисертаційне дослідження ВЕРГЕЛЕС Тетяни Михайлівни здійснене в рамках ініціативних наукових тем кафедри загальної гігієни та екології Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова: «Фізіолого-гігієнічна оцінка особливостей адаптації дітей, підлітків і молоді до умов навчання в сучасних закладах освіти та наукові основи університетської гігієни: профорієнтаційні аспекти, проблеми запровадження здоров'язберігаючих технологій та створення превентивного освітнього середовища» (№Держреєстрації 0116U000038); «Особливості функціональних можливостей і адаптаційних ресурсів організму, стану здоров'я та якості життя учнівської і студентської молоді за умов впровадження інноваційних підходів до організації навчальної діяльності: сучасні підходи до комплексної гігієнічної діагностики, психофізіологічної і

психогігієнічної корекції та прогностичної оцінки (№Держреєстрації 0122U000103).

Ця актуальна наукова робота виконана відповідно до переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень та завдань. Державних цільових соціальних програм «Молодь України» на 2016-2020 і на 2021-2025 роки (затверджені Постановами Кабінету Міністрів України №148 від 18.02.2016 року та №579 від 2.07.2021 року). Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, з урахуванням основних положень проекту «Психічне здоров'я для України». Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Наказу Міністерства охорони здоров'я України №1832 від 7.10.2022 року «Про затвердження пріоритетних напрямів розвитку сфери охорони здоров'я на 2023-2025 роки». Тощо.

Загалом слід відзначити, що дисертація виконана на високому науково-методичному рівні. Автором проведений ретельний патентно-інформаційний пошук даних наукової літератури у напрямку дослідження, яке реалізується, чітко визначені мета наукової роботи, завдання, необхідні для її досягнення, об'єкт і предмет дослідження. Гігієнічні, медико-соціологічні, психодіагностичні, психофізіологічні, епідеміологічні, експертні і статистичні методи досліджень, що застосовані здобувачем, є сучасними та попередньо апробованими науковцями і фахівцями-практиками методами досліджень та в повній мірі відповідають поставленим завданням дослідження. Отримані результати підлягали проведенню належного статистичного опрацювання у ліцензійному пакеті «Statistica 6.1», дані якого адекватно представлені у п'яти розділах власних досліджень, викладених у дисертації, ретельно узагальнені і проаналізовані. Сформульовані висновки роботи в повній мірі відповідають її меті та провідним завданням і об'єктивно відображають основні результати та наукові положення дисертації, яка представлена на офіційний захист.

Усі наукові публікації здобувача, що наведені (41 наукова праця),

реалізують визначення основних наукових результатів дисертації, додатково відображають наукові результати дисертації, засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Публікації здобувача являють собою статті в фахових наукових журналах, розділ у колективній монографії, методичні рекомендації та публікації в матеріалах науково-практичних конференцій, є оригінальними і повністю відповідають вимогам до наукових публікацій здобувача ступеня доктора філософії.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Наукова новизна результатів досліджень, проведених здобувачем, не викликає жодних сумнівів.

Дисертантом вперше у практиці гігієнічних досліджень з позицій реалізації системного підходу здійснена комплексна порівняльна гігієнічна оцінка особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних ЗВО за умов використання дистанційного формату організації навчальної діяльності.

Дисертантом завдяки використанню широкого арсеналу сучасних комп'ютеризованих методик вперше цілком адекватно та об'єктивно визначені особливості розвитку провідних професійно-значущих психофізіологічних функцій організму та закономірності формування провідних професійно-значущих особливостей особистості дівчат і юнаків у разі застосування дистанційних і аудиторних форм навчання.

Дисертантом вперше встановлені пріоритетні особливості зв'язку між характеристиками рівня розвитку психофізіологічних функцій і особливостей особистості та показниками адаптаційних можливостей студентів у випадку застосування як дистанційних, так і аудиторних форм навчання.

Також цілком новітніми потрібно визнати і науково обґрунтовані автором методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і

психічної адаптації студентів медичних ЗВО в умовах організації навчальної діяльності в дистанційному (on-line) та в аудиторному (off-line) форматі.

Основні отримані результати і наукові положення дисертаційного дослідження ВЕРГЕЛЕС Тетяни Михайлівни змістовно, конкретно і детально відображені у 41 науковій публікації. До цього належать 7 статей у наукових фахових журналах України (у тому числі 1 наукова робота – у виданні, яке входить до міжнародної наукометричної бази Web of science), відповідні розділи колективної монографії і методичних рекомендацій та 32 публікацій в матеріалах науково-практичних конференцій.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційне дослідження базується на достатньому кількісному матеріалі спостережень та ретельному якісному і кількісному формуванні груп дослідження відповідно до його мети і завдань.

Потрібно відзначити, що наукова робота виконувалась на базі Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова, де під наглядом протягом відповідного часу спостережень перебували 250 студентів, в тому числі 70 дівчат і 60 юнаків, котрі навчались за дистанційною формою навчання, та 60 дівчат і 60 юнаків, котрі навчались за аудиторною формою навчання.

З урахуванням необхідності забезпечення кількісної і якісної репрезентативності досліджень котрі проводились автором здійснений адекватний вибір окремих об'єктів спостережень, які слід вважати в повній мірі адекватними до основної мети та провідних завдань дисертації, а також їх групування.

Для забезпечення кількісної репрезентативності одержаних результатів дисертаційної роботи необхідний кількісний склад груп спостережень визначався на підставі застосування спеціальних математичних формул, які визначають мінімальний об'єм статистичної вибірки і таким чином дозволяють одержати результати, котрі цілком адекватні поставленим

дисертаційним завданням.

З метою забезпечення якісної репрезентативності дисертаційної роботи і необхідного ступеня однорідності складу досліджуваних осіб, які належали до груп порівняння, об'єктивно урахувалося: потреба у встановленні цілковитої порівнянності особливостей умов здійснення навчальної і позанавчальної діяльності, суттєвий рівень подібності характеристик житлово-побутових та соціальних умов, характеристика якісних і кількісних показників впливу факторів середовища стосовно перебування та впливу психолого-педагогічних чинників на організм дівчат і юнаків у ЗВО.

Однак головним критерієм включення або не включення дівчат і юнаків до складу груп порівняння, безперечно, був формат організації навчального процесу, а саме: дистанційний формат навчання (1 група досліджуваних осіб) та традиційний аудиторний формат навчання (2 група досліджуваних осіб).

Потрібно відзначити і той факт, що для реалізації мети, поставленої під час виконання дисертації, та її пріоритетних завдань, поетапно і послідовно використовувався чітко структурований комплекс сучасних високоінформативних гігієнічних, медико-соціологічних, психофізіологічних, психодіагностичних і епідеміологічних методів, а також методів експертних оцінок.

Усі отримані результати дослідження ретельно проаналізовані методами статистичного аналізу в ліцензованому стандартному пакеті "Statistica 6.1". Проте достовірність отриманих результатів та створених на їх основі статистичних моделей не викликає сумніву.

Наукові положення та висновки, сформульовані у дисертації, чітко базуються на отриманих результатах, їх ретельному узагальненні і обговоренні з інформативним використанням посилань на дані попередніх досліджень інших авторів, які працювали у схожому напрямку.

Таким чином, отримані результати, основні наукові положення та висновки дисертаційної роботи є достовірними і науково-обґрунтованими.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

У процесі підготовки до виконання та під час безпосередньої реалізації дисертаційного дослідження автор показав високий рівень володіння методологією наукової діяльності стосовно того, що особисто здійснив поглиблений аналіз сучасної наукової літератури за тематикою наукового дослідження, визначив основи програмно-цільової структури виконання дисертаційної роботи, обрав методики досліджень, систематизував та статистично обробив одержані дані, розробив методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах організації навчальної діяльності в on-line і в off-line форматі.

Здобувач самостійно визначив особливості розвитку психофізіологічних функцій організму та особливостей особистості дівчат і юнаків у разі застосування аудиторних і дистанційних форм навчання. А також встановив закономірності зв'язку та взаємозалежності характеристик рівня розвитку психофізіологічних функцій, особливостей особистості і показників адаптаційних можливостей організму студентів на тлі застосування ними аудиторних і дистанційних форм навчання.

Отже, поставлене наукове завдання виконане здобувачем на найвищому рівні.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів дослідження

Теоретичне значення цього дисертаційного дослідження полягає в тому, що його результати суттєво розширюють існуючі уявлення про особливості процесів розвитку професійно-значущих психофізіологічних функцій і особливостей особистості студентської молоді, яка здобуває вищу освіту в умовах застосування дистанційного і аудиторного форматів навчання. Все це є вкрай важливим, як для профілактичної медицини, так і для ряду

фундаментальних наук, котрі вивчають особливості перебігу адаптаційних процесів, властивих для дівчат і юнаків студентського віку, в тому числі за умов застосування дистанційних форм організації навчальної діяльності.

Результати дослідження впроваджені в навчальний процес певного ряду кафедр провідних медичних ЗВО України: кафедра загальної гігієни та екології Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова; кафедра гігієни та екології №2 Харківського національного медичного університету; кафедра гігієни та екології №2 і медицини надзвичайних ситуацій та тактичної медицини Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця (м. Київ); кафедра загальної гігієни з екологією Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького; кафедра гігієни та екології Івано-Франківського національного медичного університету; кафедра гігієни та медичної екології Одеського національного медичного університету; кафедра гігієни та екології Буковинського державного медичного університету; кафедра гігієни, екології та охорони праці Дніпровського державного медичного університету. Крім того результати дослідження впроваджені в науково-практичну та навчально-наукову діяльність ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України» і ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України».

Важливе практичне значення отриманих результатів дослідження полягає і в розробленні методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах організації навчальної діяльності в дистанційному (on-line) і в аудиторному (off-line) форматі. Це є надзвичайно перспективним діагностичним засобом реалізації університетської гігієни, а також університетської медицини загалом.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому

Дисертація викладена українською мовою на 342 сторінках (з яких 179

сторінок – заліковий машинописний текст), ілюстрована 36 рисунками та 42 таблицями.

Наукове дослідження складається з певного кола актуальних інформаційних елементів: анотація, зміст, перелік умовних скорочень, вступ, огляд літератури, розділ в якому викладені основні положення відносно організації наукових досліджень та визначена їх методологічна база, 7 розділів власних досліджень, розділ, в центрі якого перебувають дані, одержані під час аналізу та узагальнення результатів, висновки, список використаних джерел літератури (395 назв, з них 235 кирилицею і 160 латиницею) та ряд додатків.

В *анотації дисертаційної роботи* державною та англійською мовами стисло і конкретно викладені основні результати дослідження, проведеного автором та вказані ключові слова. Відповідно до існуючих вимог дисертантом наведений список публікацій, в якому представлені основні наукові результати дисертації (7 публікацій), публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації (2 публікації), наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації (32 публікації).

Вступ дисертаційної роботи, побудований класично розкриваючи актуальність теми досліджень, визначає зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, наводить формулювання мети і завдань дослідження, його об'єкту і предмету, акцентує увагу на викладенні наукової новизни та практичного значення одержаних результатів, особистого внеску здобувача та апробації результатів дисертації, відомостей щодо структури та обсягу дисертації тощо.

У *першому розділі дисертаційної роботи* дисертант послідовно викладає актуальну інформацію відносно даних гігієнічної оцінки особливостей адаптаційного процесу. Ці особливості визначають наявність феномену щодо взаємин окремих проявів як сприятливого, так і несприятливого перебігу адаптаційного процесу. Це безпосередньо обумовлює потребу в розмежуванні цілком нормальних реакцій особистості,

акцентує особистісних рис та донозологічних проявів з граничними психічними і психосоматичними розладами, межа між якими становить достатньо широку смугу з великою кількістю перехідних станів. Причому виявлення таких зон нестійкої адаптації у вираженій мірі збільшує значення результатів досліджень щодо стану психофізіологічної і психічної адаптації, що надають можливість визначити надмірну напруженість адаптаційного процесу та дозволяють запровадити адекватні і ефективні профілактичні корекційні заходи.

Наведені у розділі дані чітко відзначають той факт, що нині перед вищою медичною школою постає цілий ряд задач стосовно інтенсифікації навчально-виховного процесу, запровадження індивідуалізованих та диференційованих підходів до його подальшого удосконалення і підвищення якості підготовки молодих фахівців в умовах використання як аудиторного, так і дистанційного формату навчання. Успішне вирішення цих завдань обумовлює необхідність розроблення, наукового обґрунтування і впровадження комплексу різноманітних заходів, котрі забезпечують збереження та зміцнення здоров'я, запобігають виникненню різноманітних відхилень у функціональному стані організму студентської молоді.

Отже, матеріалами даного розділу автор аргументує вибір і важливість напрямку свого дисертаційного дослідження.

Другий розділ дисертаційної роботи містить детальну інформацію щодо провідних етапів виконання дисертації, її організаційної і цільової структури, характеристик основних методів, що використані. Методів санітарно-гігієнічної оцінки умов перебування студентів у закладі вищої освіти і в домашніх умовах, вивчення соціально-гігієнічних аспектів життєдіяльності дівчат і юнаків та способу їх життя, дослідження психофізіологічних функцій організму студентів, вивчення особливостей особистості дівчат і юнаків, оцінки стану здоров'я та адаптаційних можливостей організму осіб студентського віку, статистичного аналізу отриманих результатів та їх прогностичної оцінки.

Слід констатувати, що в основі дисертаційної роботи знаходились методи санітарного обстеження, натурального гігієнічного експерименту та прогнозування. Ці методи реалізовані на основі статистичних моделей і шкал бальної оцінки особливостей перебігу процесів психофізіологічної і психічної адаптації та формування провідних професійно-значущих психофізіологічних функцій і особливостей особистості. Використання цих актуальних методів (високоінформативних гігієнічних, медико-соціологічних, психофізіологічних, психодіагностичних, епідеміологічних, експертної оцінки, багатовимірного статистичного аналізу) надавало можливість всебічно вивчити особливості формування негативних відхилень з боку адаптаційних перетворень, розробити наукові основи гігієнічної діагностики та прогностичної оцінки закономірностей перебігу процесів психофізіологічної і психічної адаптації студентів у разі запровадження дистанційного та аудиторного форматів організації навчальної діяльності.

Третій розділ дисертаційної роботи присвячений здійсненню порівняльної гігієнічної оцінки тривалості та змісту основних режимних елементів навчальної і позанавчальної діяльності та навчальної адаптації студентів медичних ЗВО за умов використання дистанційного і аудиторного формату навчання. Це зроблено на основі проведення комплексної оцінки основних режимних елементів навчальної і позанавчальної діяльності студентства, умов їх перебування у медичному ЗВО та реалізації позанавчальної діяльності студентської молоді, встановлення особливостей навчальної адаптації дівчат і юнаків під час використання дистанційного формату організації навчального процесу.

Отримані результати визначали наявність цілого ряду чітко окреслених ознак суттєвого перевищення максимально-значущих науково-обґрунтованих нормативних параметрів на основі здійснення повсякденної навчальної діяльності під час проведення занять у дистанційному (on-line) форматі, що не могло не справляти негативний вплив на дівчат і юнаків. Ще більш негативні відповідно до змісту та наповнення дані реєструвались у студентів, навчання

яких здійснювалось в аудиторному (off-line) форматі.

В основі *четвертого розділу дисертаційної роботи* перебувають питання щодо визначення особливостей процесів розвитку психофізіологічних функцій організму студентів медичних ЗВО у разі застосування аудиторних і дистанційних форм навчання.

Так, слід було відзначити, що за умов використання дистанційного формату навчальної діяльності спостерігалось суттєво покращання показників, котрі відзначали певно коло характеристик функціональних можливостей і адаптаційних ресурсів організму, а саме латентний період простої та диференційованої зорово-моторної реакції, рухливості нервових процесів тощо.

Водночас у разі використання аудиторного формату організації навчальної діяльності реєструвалось виражене покращання показників, що відзначали такі характеристики функціональних можливостей і адаптаційних ресурсів організму, як врівноваженість нервових процесів та латентний період аудіо-моторної реакції.

Привертали на себе увагу і досить стабільні результати в динаміці досліджуваного періоду. До яких належать співвідношення кількості передчасних реакцій, реакцій із запізненням та точних реакцій в ході визначення характеристик врівноваженості нервових процесів.

П'ятий розділ дисертаційної роботи присвячений визначенню закономірностей процесів формування особливостей особистості студентів медичних ЗВО в ході запровадження аудиторного і дистанційного формату організації навчальної діяльності.

Цей розділ має вагоме значення внаслідок того, що в структурі адаптаційних механізмів, які виробляються протягом еволюційного процесу (надто важлива складова та невід'ємний компонент) певна структурно-функціональна організація психічних процесів, завдяки якій у незвичних умовах із високою точністю та цілком достатньою швидкістю забезпечується досягнення і генетично детермінованих, і набутих у процесі активної

життєдіяльності цілей організму. Поглибленій оцінці підлягали характеристик темпераменту, характеру, тривожності, емоційного вигорання, агресивних проявів особистості тощо.

У шостому розділі дисертаційної роботи наведені особливості зв'язку та взаємозалежності характеристик рівня розвитку психофізіологічних функцій, особливостей особистості і показників адаптаційних можливостей організму студентів у разі застосування аудиторних і дистанційних форм навчання. Це раціонально зроблено на підставі застосування процедур описової статистики, кореляційного, кластерного, факторного аналізу та встановлене їх прогностичне значення як за умов дистанційного, так і за умов аудиторного навчання.

У сьомому розділі дисертаційної роботи перебувають об'єктивні питання відносно розроблення та наукового обґрунтування методик бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах організації навчальної діяльності в дистанційному (on-line) та в аудиторному (off-line) форматі. Це дозволяє визначити особливості перебігу процесів формування відповідного рівня адаптаційних можливостей організму студентів до умов здійснення напруженої повсякденної діяльності в медичному ЗВО. Це дозволяє раціонально обґрунтувати цілком адекватні до вимог індивідуалізовані особистості даного кола осіб, згідно із змістом стратегії застосування засобів психофізіологічного впливу та встановити провідні напрямки психогігієнічної корекції відхилень, котрі мають місце.

Основні результати проведеного дослідження адекватно та повно відображені у розділі, що присвячений аналізу і узагальненню результатів дослідження. Виявлено, що в умовах організації дистанційного навчання найсуттєвіший вплив ($r=0,42-0,90$; $p<0,05-0,001$) надходить на характеристики психофізіологічної адаптації, яку відображають показники швидкості простої, диференційованої зорово-моторної реакції, рухливості нервових процесів та динамічної працездатності. В умовах організації аудиторного навчання – на

перший плані у сенсі надання найбільшого впливу ($r=0,32-0,72$; $p<0,05-0,001$) виходять показники ступеня розвитку швидкості простої аудіо-моторної реакції і врівноваженості нервових процесів.

Визначено, що в умовах організації on-line навчання найсуттєвіший вплив ($r=0,67-0,94$; $p<0,001$) на характеристики психічної адаптації справляють показники ситуативної тривожності, рівня суб'єктивного контролю у галузі навчальних відносин, емоційного вигорання (фаза резистентності) і астеничного стану. В умовах організації off-line навчання на перший плані у сенсі надання найбільшого впливу ($r=0,65-0,95$; $p<0,01-0,001$) виходять показники особистісної тривожності, рівня суб'єктивного контролю і депресивного стану.

Основні висновки дисертаційної роботи в повному обсязі відображають отримані результати досліджень, відповідають завданням і меті дисертаційної роботи.

Список використаних літературних джерел оформлений відповідно до існуючих вимог і складається з 395 джерел наукової літератури (235 викладені кирилицею та 160 – латиницею).

Дисертацію в цілому слід вважати повністю завершеною науковою працею.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Результати дисертації в подальшому доцільно використовувати як у практичній діяльності лікарів загальної практики, лікарів студентських поліклінік, фахівців обласних та регіональних центрів контролю і профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України, психологів та психіатрів закладів охорони здоров'я. А також необхідно використовувати результати дисертації в ході організації проведення практичних занять та читання лекційних курсів на кафедрах гігієни та екології, соціальної медицини і організації охорони здоров'я, громадського здоров'я, медичної

психології та психіатрії сучасних медичних ЗВО.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Принципові зауваження щодо оформлення та змісту дисертації відсутні. Мають місце лише окремі граматичні помилки та не зовсім вдалі стилістичні звороти.

Разом з тим, у порядку дискусії, виникли декілька запитань, які не впливають на загальний високий рівень дисертаційного дослідження, його теоретичне та практичне значення. Данні запитання потребують більш детального тлумачення в ході обговорення основних результатів дисертаційної роботи:

1. Під час проведення гігієнічної оцінки особливостей процесів розвитку психофізіологічних функцій організму студентів медичних закладів вищої освіти, які визначають закономірності перебігу психофізіологічної адаптації, визначено, що в умовах застосування дистанційного формату навчального процесу реєструється виражене покращення таких показників функціональних можливостей організму студентів, як швидкість простої і диференційованої зорово-моторної реакції, рухливість нервових процесів як у дівчат, так і у юнаків. В чому, на думку здобувача, полягає головна причина цього явища?

2. Методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах організації навчальної діяльності в дистанційному (on-line) та в аудиторному (off-line) форматі, дозволяють визначити особливості перебігу процесів формування відповідного рівня адаптаційних можливостей організму студентів до умов здійснення напруженої повсякденної діяльності в медичних закладах вищої освіти. Крім того, ці раціональні методики дозволяють обґрунтувати цілком адекватні стратегії застосування засобів психофізіологічного впливу та встановити провідні напрямки психогігієнічної корекції відхилень, котрі мають місце. Які із заходів психофізіологічного

впливу та психогігієнічної корекції наявних відхилень, на думку автора, слід вважати найбільш доцільними і ефективними?

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

Відповідно до результатів проведеного аналізу як тексту дисертації, так і наукових публікацій дисертанта будь-яких ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації або фальсифікації результатів дисертаційного дослідження не виявлено. Текст дисертації ВЕРГЕЛЕС Тетяни Михайлівни є оригінальним, отримані результати є власним доробком здобувача. Ступінь оригінальності відповідає встановленим вимогам.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація ВЕРГЕЛЕС Тетяни Михайлівни “Гігієнічна оцінка особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм навчання”, представлена на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина», є завершеною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, в якій наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання щодо здійснення комплексної гігієнічної оцінки особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних ЗВО за умов використання дистанційних форм організації навчальної діяльності. Об'єктивно визначені особливості процесів розвитку психофізіологічних функцій організму та встановлені закономірності формування особливостей особистості дівчат і юнаків за різних форматів навчання. Раціонально науково обґрунтовані методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти.

За актуальністю теми, методичним рівнем виконання, об'ємом проведених досліджень, науковою новизною, теоретичною та практичною значимістю дисертаційна робота цілком відповідає вимогам до дисертації, що

викладені у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року та вимогам щодо оформлення дисертації відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Саме тому автор дисертації ВЕРГЕЛЕС Тетяна Михайлівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри гігієни та екології №1

Харківського національного

медичного університету

доктор медичних наук,

професор

Володимир Олексійович КОРОБЧАНСЬКИЙ